

28.5.2015

Oikeusministeriö

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö OM 17/41/2014, 4.5.2015

RIKOSSEURAAMUSLAITOKSEN LAUSUNTO OIKEUSMINISTERIÖN TYÖRYHMÄN MIETINNÖSTÄ UHRIDIREKTIIVIN TÄYTÄNTÖÖNPANO (Mietintöjä ja lausuntoja 30/2015)

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö lausuu oikeusministeriön työryhmän mietinnössä ”uhridirektiivin täytäntöönpano” esitettyyn siltä osin, kuin se koskee Rikosseuraamuslaitoksen velvollisuutta ilmoittaa rikoksen asianomistajalle tutkintavangin tai vangin vapauttamisesta tai vankilasta poistumisesta.

Oikeusministeriön työryhmän esityksessä ehdotetaan muutettaviksi muun muassa vankeuslakia. Ehdotetuilla muutoksilla pantaisiin täytäntöön rikoksen uhrin oikeuksia, tukea ja suojelua koskeva direktiivi. Säännöksiä vangin tai tutkintavangin vapautumisesta ilmoittamisesta tarkistettaisiin. Henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuneen rikoksen tai seksuaalirikoksen asianomistajalla olisi halutessaan oikeus saada ilmoitus vangin tai tutkintavangin vapauttamisesta. Edellytyksenä olisi lisäksi, että ilmoittaminen olisi rikoksen vakavuus huomioon ottaen perusteltua ja ilmoittamisesta ei arvioitaisi aiheutuvan vaaraa vangin tai tutkintavangin hengelle tai terveydelle.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 16 päivänä marraskuuta 2015, jolloin direktiivi on pantava jäsenvaltioissa täytäntöön.

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan asianomistajalle saadaan ilmoittaa vangin tai tutkintavangin vapauttamisesta tai laitoksesta poistumisesta, jos vangin tai tutkintavangin käyttäytymisestä tai hänen esittämiensä uhkausten johdosta on perusteltua syytä epäillä, että vanki tai tutkintavanki syyllistyy asianomistajan tai tälle läheisen henkilön henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvaan rikokseen (VankL 19 luku 4 § ja TVankL 16 luku 1 § 9 kohta). Direktiivin täytäntöönpano edellyttää vangin tai tutkintavangin vapautumisesta ilmoittamista koskevien säännösten tarkastamista. Direktiivissä edellytetään, että rikoksen uhrille tarjotaan mahdollisuus saada tieto vangin tai tutkintavangin vapautumisesta. Direktiivissä säädettyjen edellytysten täytyessä viranomaisilla on velvollisuus ilmoittaa uhrille vapautumisesta.

Tuomioistuimen tulisi vangitsemisesta päättäessään tai tuomitessaan vastaajan ehdottomaan vankeusrangaistukseen välittää tieto asianomistajan pyynnöstä edelleen Rikosseuraamuslaitokselle. Ilmoituksiin liittyviä kysymyksiä on tarkoitus selvittää tarkemmin jatkovalmistelussa. Lisäksi on tarkoitus selvittää, miten direktiivin vaatimukset voidaan ottaa huomioon käynnissä olevassa Rikosseuraamuslaitoksen tietojärjestelmähankkeessa (Roti-järjestelmä).

Rikosseuraamuslaitos pitää hyvänä asiana sitä, että tuomioistuimien välittämällä tiedon asianomistajan pyynnöstä ja yhteystiedoista, eikä Rikosseuraamuslaitoksen tarvitse lähtökohtaisesti selvittää niitä. Mikäli tieto asianomistajan pyynnöstä tulee esimerkiksi tietojärjestelmiä hyödyntäen tuomioistuimesta Rikosseuraamuslaitokselle, jää epäselväksi mihin yhteystiedot on tarkoitus tallentaa. Rikosseuraamuslaitos toteaa, että ilmoitusvelvollisuus tulee velvoittavaksi jo vuoden 2015 loppupuolella, mutta kehitteillä oleva Roti-järjestelmä voidaan ottaa käyttöön ilmeisesti aikaisintaan vasta vuonna 2018. Rikosseuraamuslaitos näkee ainoaksi toimivaksi paikaksi kirjata ilmoitusvelvollisuus tällä hetkellä käytössä olevaan vankitietojärjestelmään. Asianomistajan tiedot voisi kuitenkin teknisistä syistä kirjata vain kyseistä vankia koskeviin tietoihin, joihin vangilla itsellään on tarkastusoikeus. Näin ollen ei voida pitää suositeltavana, että asianomistajan nimi- ja yhteystiedot kirjattaisiin vankitietojärjestelmään. Edellä mainittu huomioon ottaen Rikosseuraamuslaitos pitää lainsäädännön voimaantuloon liittyvää aikataulua haasteellisena. Rikosseuraamuslaitos katsoo, ettei sille jää riittävästi aikaa kehittää tietojärjestelmiään ja saada muutokset tehtyä vuoden 2015 loppuun mennessä.

Huomioon otettavaksi tulee myös se, että nopein keino ilmoittaa vangin karkaamisesta tai poistumisluvasta tietoa tarvitsevalle on puhelinsoitto sähköpostin tai kirjeen sijaan. Vangin vapauttamisesta ilmoittamiseen voidaan sen sijaan varautua hyvissä ajoin. Rikosseuraamuslaitoksen näkemyksen mukaan vangin poistumisluvasta tai vapauttamisesta ilmoittaminen tulisi kirjata niin, että se voidaan jälkikäteen todentaa.

Tällä hetkellä voimassa olevan lainsäädännön perusteella ilmoituksia asianomistajalle tai muulle henkilölle vangin tai tutkintavangin vapauttamisesta tai laitoksesta poistumisesta on tehty vuosittain vain joitakin yksittäisiä. Rikosseuraamuslaitos katsoo, että ilmoitusten määrät tulevat nousemaan lainsäädäntömuutoksen myötä ja sen seurauksena myös ilmoituskustannukset. Rikosseuraamuslaitoksesta vapautuu vuosittain henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuneesta rikoksesta tai seksuaalirikoksesta tuomittuja arviolta noin 1100 henkilöä. Edellä mainitun henkilömäärän lisäksi Rikosseuraamuslaitos arvioi em. rikoksista tuomittujen myönnettyjä poistumislupia olevan vuositasolla noin 6100 ja valvotun koevapauden päättäneitä noin 300 henkilöä. Lisäksi ilmoitusvelvollisuus voi täytyä muutamissa muissa tilanteissa, kuten joidenkin karkaamisten osalta. Rikosseuraamuslaitoksen arvion mukaan tietojärjestelmämuutokset ja ilmoituskustannukset olisivat työhön käytettävän ajan ja ilmoituksen lähetykskustannusten perusteella yhteensä noin 100 000 euroa vuodessa.

Pääjohtaja

Esa Vesterbacka

Lakimies

Johanna Hietapakka